

1.

Sortűz

Az őszülő hajú őrnagyot és a szőke főtörzsőrmestert reggel fél hatkor vezették elő a kivégzőhelyre. Némán figyeltük, ahogy az őreik által közrefogva sétálnak felénk. Hideg volt, még alig pirkadt, de a Don irányából felszálló nyirkos, gallér alá bebúvó fuvallatok hamar elűzték a korai ébresztő miatti álmoságunkat. Mindannyian fáztunk. Az őrnagy és korábbi alárendeltje is reszkettek, de nem a hidegtől, hanem a félelemtől. Mégsem jajveszékelt, vagy könnyörgött egyikük sem. Némán túrték, ahogyan a katonai csendőrök gyakorlott kezei az előre odakészített kötelek segítségével kikötötték őket a nyírfák tövében álló oszlopokhoz.

- Utálom ezt – sóhajtotta mellettem egy hang.
- Pedig most először csinálsz ilyet – válaszoltam.
- Igen. De már most utálom.

Néhány perccel ezelőtt, amikor a halálraítéltek még a fogdájukként szolgáló csűrben vártak a sorsukra, és megkapták a táborparancsnokság által nagylelkűen engedélyezett utolsó csésze langyos kávéjukat, az őrnagy megkísérelte a lehetetlent; utoljára fogott magyarázkodásba.

– Mi értelme? – kérdezte. – Hiszen itt mindenkit halálra ítélték. – Reszkető kezekkel vette el az ütött-

kopott porceláncsészét, ivott néhány kortyot, aztán letette maga mellé a priccse és felállt. – Magukat is, meg az egész magyar hadsereget. – Sorban végig hordozta a tekintetét a néma örökön. Ha a segítőkészséget nem is, legalább az együttérzés jeleit próbálta megtalálni a borostás arcokon, az acélsisakok alól azonban unott tekintetek néztek vissza rá. – Ha egyszer megindul az offenzíva, úgyis vége mindennek. Én csak menteni akarom, akit még lehet.

A barnászöld egyenruhába öltözött katonák – a csapatcsendőrök mellé beosztott, egyszerű bakák – némán egymásra néztek. Efféle magyarázkodást hallottak már korábban is. Vállat vontak hát és behúzták maguk mögött az ajtót, hogy az utolsó percekre még magukra hagyják gondolataikkal az egykori tisztjeiket. Az őrnagy lassan visszaült az ágyára és ökölbe szorított kezekkel, némán bámult maga elé. Rabtársa, a magas, szőke hajú főtörzsőrmester, aki a szálkás deszkafalnak dőlve várakozott, egyszer sem szólalt meg, mióta előző nap este ideszállították őket a voronyezsi ideiglenes katonai börtönből. Az arcáról sem lehetett leolvasni semmiféle érzelmet. Ha bánta is a percet, amikor hallgatott a felettesére és tárgyalni kezdett az oroszokkal, nem mutatta ki. Inkább egy kis dobozkát húzott elő a zsebéből, aztán gyufa sercent, és a fiatal férfi elszívta élete utolsó cigarettáját.

Tizenkét emberből álló kivégzőosztagunk elé egy fényesre súrolt csizmában feszítő, peckes százados lépett. Piszok magabiztosnak látszott, nagyon is

tisztában volt a feladata fontosságával. Némán végignézett rajtunk, megeresztett felénk egy félmosolyt, aztán katonásan hátat fordított nekünk. Papírt húzott elő a mellényzsebéből, majd az oszlopoknak kötözött tisztékhez intézte mondandóját.

– Sípos Ferenc őrnagy és Molnár Ádám főtörzsőrmester! – kezdte. – Kötelességem közölni önökkel, hogy a Magyar Királyi Honvédség főparancsnoksága elutasította fellebbezési kérelmüket. Az ítéletük golyó általi halál, amiért tárgyalásba bocsátkoztak az ellenséggel. A tervük az volt, hogy a századuk leteszi a fegyvert, és megadja magát, ha cserébe az embereik elegendő élelmiszert és orvosi ellátást kapnak. Ezzel nemcsak a frontvonal védelmétől kívántak elvonni katonai erőt, de nyilvánosan megszégyenítették a hadseregünket azzal, hogy azt a téves információt hozták az oroszok tudomására, miszerint nem rendelkezünk megfelelő ellátással.

– Miért, talán igen, te barom? – szúrta a fogai között dühösen ugyanaz a hang, amit az előbb is hallottam.

– Fogd már be! – mordultam rá. Más sem hiányzott, mint hogy a százados esetleg meghallja Karesz zsörtölődését.

A magas nyírfák felső ágaira, akár a halál angyalai, néhány fekete varjú telepedett; a fejüket forgatva, kíváncsian méregették az alant szorgoskodó embereket. A százados közben eltette a papírt, majd intett az odébb várakozó csendőröknek. Egyikük azonnal az elítéltekhez lépett, előhúzott a zsebéből két piszkos,

fekete kendőt, majd az elítéltek szemei elé kötötte, örökre elzárva előlük a nyirkos, szeptemberi hajnal erőtlen fényeit. Aztán két vörös színű papírdarab következett, amiket egy-egy biztosítótű segítségével erősített a zubbonyaikra, egyenesen a szívük fölé. Végül hátralépett, megszemlélte a munkáját, azután fontoskodva odabiccentett a századosnak. Látszott rajta, hogy elégedett magával. Ennél nagyobb elégedettséget már csak akkor érzett, amikor néhány nappal ezelőtt három, hasonló vádak alapján elítélt tisztet húzott fel egyesével egy diófára.

Az őrnagyra és a főtörzsőrmesterre is kötél várt volna, mert a tettük hivatalosan is árulásnak minősült; hogy végül mégsem így történt, az a főparancsnokság egy magas rangú tisztjének volt köszönhető, aki valamilyen távoli rokoni kapcsolatban állt az őrnaggal. Bár a haláltól megmenteni ő sem tudta az elítélteket, annyit azért elért, hogy legalább gyorsan és fájdalommentesen segítsék át őket a túlvilágra ahelyett, hogy percekig bokáztak volna egy vaskos faágról alálógva.

- Készüljenek fel a tüzelésre! – fordult vissza hozzánk a százados, mire tizenkét puska závárzata csattant egyszerre. – És ne feledjék, nem kell sajnálniuk ezeket a disznókat, még akkor sem, ha korábban a maguk felettesei voltak. Ezek árulók, akik a vesztünket akarták. Nem érdemelnek kegyelmet – recsegte, én pedig arra gondoltam: fordulj fel, te féreg. Remélem, egy nap téged is a sajátjaid lőnek agyon. Bár személyesen

nem ismertem a halálra ítéleteket, és a letartóztatásukról is csak néhány napja szereztem tudomást, mégis szálnalmat éreztem irántuk. Bűnösök, ismételtették nekünk a tisztjeink keményen, amikor kijelöltek bennünket erre a megtisztelő feladatra, de én nem voltam ebben annyira biztos. Inkább tartottam a dolgot egyfajta kétségbeesett lépésnek, semmint árulásnak. Éppen ezért is szégyelltem magam, amiért itt kellett állnom ma reggel, fegyverrel a kezemben. De nem tehettem ellene semmit.

Kivégzőosztagnk bal szárnyának, köztük nekem is az őrnagyra kellett tüzelnem, a jobb szárnyak pedig a főtörzsőrmesterre. Újabb parancs hangzott el, mire mindannyian a vállunkhoz szorítottuk a puskatust. Hiába takarta az áldozatok szemét immár kendő, a tekintetemet mégsem bírtam az arcukra irányítani. Úgy éreztem, az őrnagy pillantása még a rongydarabon is átsüt és bennünket méreget. Minden igyekezetemmel azon voltam hát, hogy a látóteremet a jó tizenöt méterrel odébb elhelyezkedő vörös papírfecni töltse ki, és semmi más.

– Nándi! Mi lenne, ha mellé lőnék? – suttogott megint Karesz, aki még ekkor sem bírt csendben maradni.

– Valószínűleg te lennél a következő, akit odaállítanak – válaszoltam neki.

– Kuss legyen! – üvöltött ránk a százados, aztán nagy levegőt vett és kiadta a tűzparancsot.

2.

Felderítők

Augusztus utolsó napjaiban, a nyári offenzíva kellős közepén vonultunk le a Donhoz, ami most is ott kanyargott valahol, a keleti látóhatárt lezáró fák mögött. Védelmi állásokat építettünk ki a folyónak háttal, a környéken elszórt kis, szovjet falvak közötti területen, de az egyre mostohább időjárás miatt a művelet vonatottan haladt. Emellett minden nap végeztünk felderítéseket a környéken; kisebb, néhány fős csoportokba verődve jártuk végig az erdőket és a magas fűvel benőtt lankákat. A védvonalaink errefelé, Uriv és Korotojak települések közelében nem mindjárt a folyóparton húzódtak úgy, mint innen hetven kilométerrel északabbra, Voronyezs alatt, hanem attól szűk egy kilométerrel hátrébb. A folyót ezen a szakaszon ugyanis sokfelé mocsaras partvonal szegélyezte, ami lehetetlenné tette volna az állások kiépítését.

Nem volt ez másképp ezen a napon sem. Miután elfogyasztottuk a kukoricakásából és főtt tojásból álló, szerény reggelinket, hozzáláttunk, hogy a lövészárkokat bővítsük. Megterhelő munka volt ez, a nehéz, sáros föld lapátolása minden erőt kiszívott az emberből. Mégis csinálnunk kellett, mert a munkaszolgálatosok

jó részét elvitték tőlünk Voronyezsbe, másokat Urivba. Akik maradtak, azoknak a többsége középkorú, elkényelmesedett férfi volt már, elszokva a nehéz fizikai munkától, állandó félelemben élve az ellenségtől és a saját öreiktől egyaránt. Valóságos megváltás volt a számukra egy-egy olyan nap, amikor a rájuk vigyázó kezetlegények átadták őket nekünk, majd közölték, hogy csak este jönnek vissza értük.

– Ez a rohadt sárdagasztás – morogtam, aztán ledobtam az ásót, majd cigaretta után kezdtem kotozásni a zsebemben. – Hát mi vagyok én, vadmalac? – dühösen kisöpörtem a szememből a verejtékemmel keveredő vízcseppeket. A hideg, októberi eső jóformán megállás nélkül szakadt már vagy másfél hete. Hideg cseppekben hullt alá az ólomszürke égből és nyúlós mocsárrá változtatta a földet. A korábban kiásott lövészárkokban sokfelé kis patakokban szaladt, máshol pedig lábszárig ért az összegyűlt víz, így homokot szórtunk bele, arra pedig deszkapallókat fektettünk, hogy megkönnyítsük a járást. Az egyenruháinkon fekete penészfoltok tünedeztek fel a szűnni nem akaró csapadék miatt. Éjszakánként lehetetlen volt rendesen megszáritkozni a huzatos, nyirkos barakkok mélyén. Sokan megfáztak, az átázott öltözék és a penész szagától pedig folyamatos rosszullét környékezett mindannyiunkat.

– Ismered az ide vonatkozó bölcsességet, nem? – kacintott rám az Öreg. – Csak addig nem szereted, amíg meg nem szereted.

– Persze. és ez lehetne az egész keleti front mottója. Ha lesz egy kis időm, rá is hímezem a zászlónkra. – Nagyot szívtam a cigarettába, aztán körbe néztem. Közélebb és távolabb is ronggyá ázott emberek szorgoskodtak, vagy csak támaszkodtak a lapáton.

– Kilógathatnád mellé a gatyádat is – javasolta Somló Karesz. – Az oroszok elájulnának a gyönyörtől, amiért fehér lobogót látnak.

– Az már régen nem fehér – vihogott az Öreg.

– Hát hogyne, biztos remek előadás volna – szolt közbe egy idősebb, félszemű munkaszolgálatos, aki leginkább egy kiöntött ürgére emlékeztetett a víztől csöpögő vattakabátjában. – De a folytatást nem találnátok ennyire viccesnek. A múlt héten állítólag egy egész szakasz szeretett volna a vörösökhöz csatlakozni Scsucsje alatt, ha úgy végre hazajuthat. Személyesen a német barátaink lógatták fel őket, aztán megtiltották a temetésüket. A hullák ott maradtak a fákon varjúeledelnek, na meg amolyan elrettentő példaként.

– Erről nem is hallottam – mondta neki Tóth Péter, aki olyan nyugodtan üldögélt az egyik talicska szélén, mint akinek semmi dolga. – Jól értesült vagy.

– Ezt pletykálták – vont vállat a munkaszolgálatos. Intelligens arcú, magas férfi volt, közelebb az ötvenhez, mint a negyvenöthöz. Azt hiszem, egykor hírlapszerkesztőként dolgozott odahaza. Őt is a zsidó származása miatt deportálták, mint a legtöbbjüket. Korábban mesélte, hogy még a nyáron veszítette el a fél szemét, amikor a keretlegények vezetője – a munkásszázadra

felügyelő katonák őrmestere – alaposan helybenhagyta egy nádpálcával valami apróságért. Részvétet éreztünk iránta, és ha valami munka akadt, mindig igyekeztünk magunk mellé kérni a keretből. Hiába volt parancs arról, hogy nem beszélgetünk a munkaszolgálatra beosztott emberekkel, ha az őrök nem voltak a közelben, ezzel a kutya sem törődött.

– Na, János, maga ismét jól ellesz itt velünk máma – mondta neki az Öreg még reggel. – Csak lapátoljon, de módjával. Mi se igen törjük össze magunkat.

– Az biztos – helyeselt Tóth, aki olyan szigorúan tartotta magát ehhez az elgondoláshoz, hogy a feneke lassan odanőtt a talicskához.

Már jó két órája dolgoztunk, amikor az árok szélén megjelent Horváth őrmester, azzal az elmaradhatatlan, bűdös szivarjával a szájában, amit állandóan szipákkolt.

– Hé, maguk négyen – mutatott végig rajtunk. – Kapják össze magukat máris, és tíz percen belül cipeljék be a valagukat Fodor alezredeshez. Feladatuk van. Ha azt mondtam máris, azt úgy is gondoltam, ürgemajmok.

– Jelentem uram, már kaptunk feladatot – tisztelgett Somló Karesz sáros arccal, szélesen vigyorogva. – Az árkok bővítését.

– Nem mondom még egyszer! Ne a sarat túrják, hanem szedjék össze a felszerelésüket, de még ma, ha kérhetem.

Szentségelve tettük le a szerszámainkat. A

lapátolást utálatos elfoglaltságnak tartottuk, ám ha választani lehetett, még mindig inkább ezt csináltuk, mint hogy oroszok után koslassunk. Hiszen csak erről lehetett szó. De nem volt mit tenni, mentünk, mert Horváth elég nagy szarházi volt ahhoz, hogy az ellenkezésünk miatt esetleg jelentést tegyen parancsmegtagadásért.

– Már megint én – dohogott Péter, akit senki nem hívott a keresztnévén, hanem valami kimondatlan megegyezés alapján mindenki csak Tóthnak szólította. – A múlt héten kétszer is kint voltam. Több ezren vagyunk itt, akkor meg hogy lehet, hogy mindig engem találnak meg?

– Vedd megtiszteltetésnek – válaszoltam, miközben a lövészárók oldalába vert vastag karókba kapaszkodtam, amik azt a célt szolgálták, hogy a föld oldalról ne omolhasson be. Felhúztam magam, aztán lenyúltam, és segítettem felmászni Tóthnak is. – Fodor biztos szereti a képedet nézni eligazítás közben.

– Pedig igazán elfelejthetné már egy időre – háborgott tovább.

– Ne legyél úgy oda – szólt neki az Öreg is, aki már az összesárosott bakancsát igyekezett megtisztogatni egy darab ronggyal, de inkább csak szétkente rajta a piszok java részét. – Cserkelünk egyet az őszi zuhében. Legalább elmondhatod, hogy bejártad egész Oroszországot. – Visszafordult a munkaszolgálatos felé. – Hát maga csak dolgozzon, és figyeljen az örökre.

Visszamentünk a körletünkbe, ami néhány száz

méterrel odébb helyezkedett el. Hevenyészett faházakból állt, amiket egy kiterjedt fenyőfaliget szomszédságában húztak fel nemrég. Az épületek környékét kavicssal és homokkal szórták be, gondolva az őszi esőzésekre, így itt kevesebb volt a sár. Az épületek mellett fél tucattal, a hajnali órákban érkezett LT-38-as típusú harckocsi állt, szürke páncélzatuk tompán csillogott az esőtől. Vadonatújak voltak, még egy karcolás sem látszott rajtuk.

– Nézd már! – Karesz megrugdosta az egyik jármű lánctalpát. – Mi folyik itt? Végre beindult odahaza a hadiipar?

– Na, ha ezekkel nem megyünk el egészen Moszkváig, akkor semmivel – méregette az Öreg a csehszlovák gyártmányú járműveket. – Nem érzitek túlzásnak ezt a hat darabot? Fele ennyivel is megnyernénk a háborút – lemondóan ingatta a fejét.

Meg tudtuk érteni a csalódottságát. Harckocsik tekintetében pocsékul álltunk. Volt még néhány Toldi páncélosunk, és egy pár német gyártmányú könnyű harckocsink, de ezeken kívül semmink, csak lövegek és régi mozsárágyúk, amik még az előző háborúból maradtak meg. Eközben odaát, a Don túloldalán az oroszok a legújabb típusú T-34-es harckocsikat sorakoztatták fel. Százával hozták ide vasúton a gyáraikból, annak ellenére, hogy a hadi propaganda folyamatosan azt üvöltötte: a német légielő megsemmisítő csapást mért az orosz infrastruktúrára. A hadvezetés minden egyes nap ígéretet tett arra, hogy hamarosan

megérkezik a jobb ellátmány, többek között az új egyenruhánk, az esőkabátok, járművek és a téli felszerelés. Ám a vonatok csak újoncokat hoztak Magyarországról, többségében ártatlan tekintetű, tizennyolc éves fiúkat, akik közül a legtöbbnek még pehely is alig volt a szája felett. Meg persze fegyvereket. Puskákat, német gránátvetőket, páncéltörő ágyúkat, és néhány ócska harckocsit, de sajnos egyikből sem eleget.

– Még így is jobban fel vagyunk szerelve – magyarázta Tóth –, mint az innen délebbre állomásozók. Azt hallottam, van, ahol földbe ásott lyukakból figyelik a folyót, de nincs semmi egyéb erősítés.

– Szóval mi vagyunk a félszemű királyok a vakok között? – sóhajtottam, de azért jól tudtam, miről beszél. A magyar vonalak kétszáz kilométer hosszan kanyarogtak a Donnal párhuzamosan, de feleannyi ember és felszerelés sem állt rendelkezésünkre, mint amivel egy ilyen hosszú szakaszt hatékonyan működtetni és tartani lehetett volna.

Bementünk a barakkunkba, ami most, a délelőtti órán üresen kongott. A társaink vagy őrségben voltak, vagy ők is az állásokat bővítették, néhány újoncot pedig alaki gyakorlatozásra vittek. Pár embert még kora reggel felvezényeltek az egy kilométerre lévő Bazkijdombra, a környék legmagasabb pontjára, hogy kiépítsék a fával és földdel lefedett bunkerrendszert, valamint a körülötte lévő állásokat néhány löveg számára. Átvágunk az épületeket összekötő, hosszú folyosón, majd átmentünk a parancsnoki szárnyba, ahol

jelentkeztünk az alezredesnél. Fodor egyedül tartózkodott a térképszobában. Éppen kávéat ivott, fáradt arcát a reggeli borotválkozás apró sebhelyei díszítették. Mióta Kováts ezredes szeptember végén meghalt valami fertőzésben, ő vezette az ezredet. Már kérvényezte, hogy új főparancsnokot helyezzenek át hozzánk, de egyelőre sehonnét sem tudtak embert nélkülözni a feladatra.

– Kedves, hogy benéztek hozzám, és nem nekem kellett magukat megkeresnem – mondta köszönés helyett. A szoba közepén álló asztalra egy jókora térkép volt kiterítve. – Jöjjenek ide – intett –, és figyeljenek!

Tettetett érdeklődéssel csoportosultunk az asztal köré, ahol a térképen kívül egy petróleumlámpa, egy gramofon, valamint egy üveg ecetízű, német bor is helyet kapott. A térképen már számtalan jelölés látszott, amiket az asztalon szanaszét szórt, színes ceruzákkal rajzoltak rá korábban.

– Felderítést kell végezniük a mai nap. Menjenek el a folyóig, majd végig a part mentén, le a Molgov-szigetig – bökött a térképre –, ami innen délre, nagyjából tizenkét kilométerre található. Az oroszok állítólag nagyobb erőket vonultattak fel a túlparton. A hadvezetés egyelőre nem erőlteti a légi felderítést, mert nem akarják, hogy az oroszok esetleg megtudják, kiszúrtuk őket. Ezért van szükség magukra. A mai napra megmenekülnek a lapátolástól.

– Így is a sarat fogjuk dagasztani – sóhajtotta Tóth, de Fodor elengedte a füle mellett a kéretlen

megjegyzést.

– A Donnak ezen a szakaszán eddig nem voltak jelentős orosz csapatmozgások – folytatta. – Az erők jelentős része Uriv alatt van, vagy fent, Voronyezsnél. De fel kell rá készülnünk, hogy végül itt is megjelennek.

– Nem biztos, hogy visszaérünk sötétedés előtt – mondta az Öreg.

– Számítok erre, tizedes – biccentett Fodor. – Ha így lesz, akkor húzzák meg magukat valahol éjszakára, és ne ugráljanak virradatig! Hósi halottakra van a legkevesebb szükségem.

Egész nap az eső áztatta vidéket tapostuk, bakancsainkkal cuppogva dagasztottuk a helyenként bokáig érő sarat. Egy teremtett lelket sem láttunk sehol, a saját vonalainkat kivéve, ami néha felderengett az esőfüggöny mögött, néhány száz méter távolságra a kijelölt felderítő útvonalunktól. Később aztán a kiépített állások sora elmaradt mögöttünk, ahogy a folyó nagy kanyart vett délnyugati irányba, és mi követtük az irányát, utat törve magunknak a süppedős parton, a magas fák alatt.

A kiterjedt nádasokat fedezékként használva délután egy óra után jutottunk el a célul kijelölt Molgov-szigetig, ami lényegében nem volt több, mint jó fél kilométer hosszú, lapos, kavicsos kiemelkedés, néhány nagyobb bozóttal a közepén. A sziget a tavaszi áradások alatt rendszeresen víz alá került, most azonban a nagy őszi esőzések ellenére sem tűnt még el teljesen, bár a duzzadó folyó így is napról napra egyre nagyobb

részt nyelt el belőle. A Don ezen a ponton nagyjából háromszáz méter széles lehetett, és ugyanolyan csendesen hömpölygött, mint a fentebbi szakaszain. Hiába erőltettük a szemünket, hiába figyeltük távcsővel kintartóan a túlsó partot legalább háromnegyed órán keresztül, életnek semmi jelét nem láttuk. Odaát nem volt más, csak az esőben ázó dombok. Innen nem messze a Potudany névre keresztelt vízfolyás ömlött bele a folyóba, és a mocsarakkal tagolt torkolatvidék arrafelé szintén lehetetlenné tette számunkra a védelmi állások kiépítését.

– Erről ennyit – mondta az Öreg, miközben a mutatóujja hegyével leseperte az esőcseppeket tömött, fekete bajuszáról. – Valaki biztosan látott itt pár orosz felderítőt, és berezelt tőlük. Egyből azt hitte, egy zászlóaljnyi katonával van dolga.

– Szép kis kirándulás volt a semmiért – köpött nagyot Tóth. – Csak azt nem értem, miért nem küldtek ki egypár önkéntest? Akad belőlük éppen elég, és mind-egyik azért ácsingózik, hogy kapjon egy csinos medált az egyenruhájára.

– Fűjjük ki magunkat – javasoltam, hogy elejét vegyem az újabb panaszáradatnak. Lehuppantam a vizes fűbe, aztán előhúztam a zsákomból egy üveg konyakot.

– Ezt meg hol szerezted? – nézett nagyot Karesz.

– A konyhán, még tegnap. Az egyik szakács tartozott nekem némi pénzzel. A zsebembe akart dugni pár rubelt, meg márkát, de mondom neki, barátom, mégis mi a fenét kezdjek itt azzal, a semmi közepén? Úgyhogy

inkább elhoztam ezt.

– Nem gondoltam volna, hogy ilyen finomságokat is tartanak itt.

Körbe adogattuk az üveget és mindenki jól meghúzta. Közben Tóth nagyokat káromkodott, és néhány tetűt sepert ki fintorogva a hajából, a füle mögül. A penész mellett a kis vérszívók jelentették a másik gondot. Kaptunk ellenük egy enyhén bűdös, sárgásfehér port, hogy azzal szórjuk be magunkat, de szemmel láthatóan nem sokat használt. Később másféle ellenszert is osztogattak, olyat, amit forró vízben kellett elkeverni, majd a habjával alaposan ledörzsölni magunkat; csak-hogy forró vizet legfeljebb akkor láttunk, ha reggelente kaptunk egy-egy adag gyűszűnyi kávé. Az embernek először liftezett a gyomra, ha arra gondolt, miféle apró dögökkel kell megosztania az ágyneműjét és az egyenruháját, lassan mégis megtanultunk együtt élni velük, hiszen mást úgysem tehettünk. Időnként azzal biztattuk egymást cinikusan, hogyha még télre is itt ragadunk, a kemény fagy bizonyára eltünteti őket.

Már éppen indulni akartunk, amikor mély, dohogó hang ütötte meg a fülünket. Mintha egy gőzdugattyút indítottak volna be tőlünk nem messze. Egy emberként hasaltunk le azonnal a földre és lélegzetvisszafojtva vártunk. Az Öreg ismét a szeméhez emelte a távcsövet, és a túlpártot figyelte feszülten. Velünk együtt ő is meg volt győződve róla, hogy harckocsikat hall odaátról. Talán mégsem tévedtek azok, akik ellenséges katonákat láttak a folyónak ezen a részén.

A hang percről percre erősödött. Nem tudtuk megállapítani az irányát, mert az eső zúgása és a folyó locsogása széttöredezte a hangot. Aztán észak felől, a Molgov-sziget fölötti folyókanyar irányából végül feltűnt a hang forrása; haragoszöldre mázolt, apró vontatóhajó, ami gőzfelhőt eregetve tartott lefelé a Donon, déli irányba. Három uszályt vontatott maga mögött, mind-egyiken ponyvával letakart, jókora ládákkal. Amikor egy vonalba ért velünk, már láthattuk a fedélzeten szorgoskodó matrózokat, az uszályok hátán pedig az esőköpeny alá bújt, felfegyverzett őrséget. Valahol a fedélzeten egy rádió recsegett, mélabús orosz nótát fújva. Valaki fennhangon énekelt közben.

Nem mozdultunk, nem akartuk, hogy észrevegyenek bennünket. Megvártuk, amíg a vontatóhajó eltűnik a sziget mögött, és csak azután tápászkodtunk fel, majd indultunk el visszafelé. Közben azon tanakodtunk, hová vihetik a jókora ládákat?

Egy jó órával később az ég sötétedni kezdett, de mi még mindig úton voltunk. Egy kisebb, kopasz domb tetején álltunk meg, hogy ismét pihenjünk egy keveset.

– Valamelyik este – mondta Karesz – megint kártyázhathatnánk. Csak mi, esetleg még az a Juhász Feri nevű fiú. Te is gyere – bökte oldalba Tóthot.

– Nem, én most biztosan nem – legyintett. – Kösz, de bőven elég volt nekem tegnap este.

Az előző napi kártyapartin Karesz végig nyerő sorozatban volt. Összeszedett jó pár töltényt és cigarettát, ráadásként Tóth feltette a következő háromnap

kenyérfejadagjának egynegyedét is, szemben Karesz adagjának feléért. Veszített, ami súlyos érvágás volt az állandóan éhes fiú számára, hiszen a kenyérből egy napra mindössze negyven dekát kaptunk. Ennyi pedig legfeljebb akkor elég, ha az ember egész nap egy megfigyelőállásban kuporog.

– Úgy lesz, ahogy előre megmondtam. Kint ragadunk éjszakára, hacsak nem vágjuk le valahol a visszafelé vezető utat – hümmögött az Őreg, miközben a térképet böngészte, amiknek a legtöbbször az orosz állásokban talált atlaszok alapján írták át magyarra, belerajzolva azokat a tereptárgyakat is, amiket a felderítő repülések során fotóztak le. – De nem tudom, merre kellene rövidíteni? Képtelen vagyok eligazodni. Olyanok ezek a vacakok, mintha holdkórosok készítették volna.

– Mutasd csak! – lépett oda hozzá Karesz. Összedugták a fejüket, sötétzöld rohamsisakjaik halkán egymásnak koccantak. Mi ketten addig álltunk és vártunk. Tóth azzal küszködött, hogy cigarettára gyűjtsön.

– Átázott ez az istenverte gyufa – morgolódott. – Nándi! – nézett rám. – Nándi, van száraz gyufád?

– Az nincs. De itt van helyette ez. – A zsebembe nyúltam és átadtam neki a benzines öngyújtómat, aminek az oldalába ötágú csillagot gravíroztak.

– Szép darab – méregette irigy tekintettel. Rágyújtott vele, aztán visszaadta. – Honnan van?

– A székesfehérvári hadtest egyik őrmesterétől nyertem kártyán pár hete. Ő meg állítólag egy halott orosz

zsebében találta. Nem is gondolnád, mi minden van azoknál a muszkáknál. Állítólag az amerikaiak tömik őket felszereléssel. Azt mondta, talált még nála amerikai cigarettát, csokoládét, meg texasi marhahúskonzervert is. Hallottál már ilyet? Néha az az érzésem, valójában nem is az oroszokkal harcolunk, hanem a jenkikkel. Gondolom, hadianyagot is küldenek ide bőven.

– Az anyjukat! – sóhajtotta Tóth, aki leragadt az étel említésénél. – Marhahús? Én meg egy hete csak kenyeret eszek, meg néha egy kis kását. – Ez kétségkívül túlzásnak hangzott, de abban igaza volt, hogy mostanában egyre szegényesebb étrenddel kellett beélnünk.

– Csend legyen! Próbálok rájönni, hol vagyunk – mordult ránk az Öreg, becsületes nevén Béres Miklós, de én még nem találkoztam senkivel, aki így szólította volna. Tartalékos honvéd volt, nemrég elmúlt harminckilenc, és ezzel köztünk, huszonéves honvédek között valóban öregnek számított. Özvegyember, egy tizennégy éves lánygyermeket hagyott odahaza, akit most az Öreg húga nevelt. Sokszor megtörtént, hogy félrevonult és a lányáról készült fotó felett merengett perce-kig.

– Ha ennél a facsoportnál nyugatnak fordulunk – bökött a térképére Karesz –, aztán végig megyünk itt, a nádason keresztül – húzta végig az ujját a vizes zsírpapíron –, akkor jó esetben két-három óra, és elérjük az állásainkat.

– Nem tetszik nekem az a nádas.

– Nekem sem, barátom, de csak ott tudunk

rövidíteni.

Körülnéztünk. A vörösbe csavarodott tölgyfák által alkotott kis liget, amit a térkép jelölt, a domb legalján állt, nagyjából ötszáz méterre tőlünk. Ebből a távolságból, a szakadó esőben és a lassan alászálló szürkületben nem tűnt többnek, mint hanyagul a vászonra kent, elmosódott festékfolt.

Felkerekedtünk és elindultunk. Néhány percbe telt csupán, hogy elérjük a fákat, amiknek fekete törzse körül magas bozótos nőtt. Megkerültük a burjánzó növényzetet, és egy kis tisztásra bukkantunk mögötte. Mindössze kőhajításnyira tőlünk, egy kidőlt fatörzsön magas, kopasz katona ült, nekünk háttal, a puskáját maga mellé támasztotta. A társa mellette állt. Ők is egy térképet böngésztek, ahogy mi is tettük az előbb. Cigarettafüst szagát sodorta felőlük a szél. Úgy el voltak mélyülve, az eső pedig olyan hangosan zúgott, hogy nem hallottak meg bennünket.

– Ti is eltévedtetek, mi? Szépen vagyunk – szólt oda barátságosan Tóth. – Melyik egységtől vagytok?

Válasz helyett a férfiak villámgyorsan eldobták a cigarettát, aztán hasra vágták magukat a fatörzs mögött. Izgatott kiabálás ütötte meg a fülünket. Akkor már mi is szétugrottunk, hogy minél nehezebb célpontot nyújtsunk az esetleges lövésekkel szemben, és lebuktunk a magas fűbe.

– Ez szép. Ruszkik! – röhögött fel Karez.

A két orosz figyelmetlen volt, nem számítottak ellenségre, és nekünk ez volt a szerencsénk. Még mielőtt

igazán felfoghatták volna, mi is történik, leakasztottam az övemről egy kézigránátot, majd egy jól irányzott mozdulattal a mohos fatörzs mögé hajítottam. Pár pillanattal később robbanás hangja sepet végig a tisztás felett, megrázta a fák vörösesbarna lombzatát, és avarfelhőt köpött a magasba. Aztán csak vártunk, de semmi nem mozdult.

– Nézzük meg, mi újság, de óvatosan! – intett a fejével az Öreg, majd lassan előre óvakodott, mi pedig követtük.

Mindkét orosz halott volt. A kopasz hanyatt feküdt, felakadt szemekkel, egyik kezében még mindig a térképet szorongatta görcsösen. A társa arccal hevert a sárban, a fejéről lerepült a sisak, a jobb keze csuklóból hiányzott. Talán a gránátot akarta visszahajítani, de elkésett vele. A vére egyre gyengülő, sötétvörös sugárban spriccelt a földre, de a férfi már nem érzett semmit a fájdalomtól.

– A szentségit – morogta Tóth. – Mit kerestek ezek itt?

– Hát nem nyilvánvaló? Felderítők voltak, ahogy mi is. – Az Öreg lehajolt és átkutatta a holmijukat. A térképen kívül talált még egy iránytűt, meg egypár papírlapot. Néhányra már firkáltak valamit.

– El tudja ezt olvasni valaki? – kérdezte. Csak a fejünket ráztuk. – Mindegy, magunkkal visszük, majd akad a táborban olyan ember, aki igen.

A leszakadt kezű fickó zsákját átnézve előkerült egy üveg vodka, meg néhány kaviárkonzerv. Az innivalót

egy pillanat alatt eltűntettük, az ételt pedig testvériesen szétosztottuk egymás között.

– Ezek aztán tudnak élni – mondtam, miközben elsüllyesztettem a dobozt a hátizsákom mélyére. – Kaviár.

– Mit érnek velem, ha mi esszük meg? – vigyorgott Tóth, aki a saját részét már fel is bontotta és mélyen belemártotta a kanalát.

– Nem érsz rá ezzel addig, amíg visszaérünk? – kérdeztem fintorogva. – Ezek még ki sem hültek, te meg már a konzervjüket zabárod?

– Sajnálom, de nem – csámcsogta teli szájjal. – A gyomrom követelőző fajta. Meg aztán én már a vagongyárban megszoktam melósként, hogy ne akkor egyek, amikor pihenőidő van, hanem amikor ráérek.

– Jól van, zabát befejezni, indulás! – intett az Öreg. – Semerre nem látok mozgódást, de szeretnék minél gyorsabban eltűnni innen, mielőtt még egy másik csapat orosz esetleg utána akarna nézni annak, mi volt ez a robbanás?

Most már óvatosabban mozogtunk, mert joggal tartottunk attól, hogy esetleg újabb ellenséges katonák lehetnek a közelben. Széthúzódtunk, három-négy méter távolságot tartva egymástól menet közben, hogy ne nyújtsunk zsíros célpontot. Szorosan markoltuk a fegyvereinket – német gyártmányú Kar98k puskát használtunk, kivéve az Öreget, aki egy Danuvia 39-es géppisztolyt szorongatott – és így haladtunk tovább.

Negyedórával később széles lapályhoz értünk,

ahol majdnem deréig érő fű nőtt, majd nemsokára elértek a nádasat is. Közben gyenge szél támadt, az elsárgult nád zizegett és hajladozott, mi pedig óvatosan lépkedtünk előre az embermagas növényzetben. A talaj egyre puhább és ingoványosabb lett a lábunk alatt. Bűdös, fekete víz préselődött ki a földből a lépéseink nyomán, mígnem azt vettem észre, hogy majdnem bokáig érő vízben gázolunk. Nem sokkal odébb aztán a nád ritkulni kezdett, a talaj még lazábbá vált, és egyszer csak ott terpeszkedett előttünk a zöld fűcsomókkal pöttyözött, barna víztükör, amire körkörös hullámokat rajzoltak az aláhulló esőcseppek.

– Ennyit a nádasról – mondta az Öreg. – Ez egy rohadt mocsár.

– Szép kis rövidítés. Na, add csak ide azt a térképet! – csettintett Karesz a hüvelykujjával.

– Minek?

– Mert ki akarom törölni vele. Arra talán még jó lesz.

A térkép újra előkerült, de szerencsére nem jutott el Karesz hátsójáig. Most már mindannyian köré gyűltünk és elmélyülve vizsgálgattuk. Az ég eközben egyre sötétebbé vált, a víz és a nádas lassan egyforma, mocskos szürkévé olvadt össze.

– Valahol csak át lehet rajta menni – tanakodtunk.

– Menjünk vissza arra, amerről jöttünk – javasolta Tóth. – Csak egyszerűbb úgy.

– Francokat! – ellenkeztem. – Ha már kint kell maradnunk éjszakára, hát akkor nekem semmi kedvem a sötétben korzózni. Inkább táborozzunk le, különben

úgy eltévedünk, hogy reggelre a Fekete-tengernél találjuk magunkat.

– Átmegyünk itt – zárta le a kérdést az Öreg. Az iszapos partra mutatott, amit kitartóan nyaldostak a hullámok. – Arra. Ha hinni lehet ennek a szar térképnek, akkor a mocsár túlsó végén elérünk egy erdősávot. Annak a szélén haladva pedig visszajutunk az állásainkhoz.

Libasorban haladtunk tovább a part vonalát követve. Az Öreg vezetett minket, és én zártam a sort. A szél mindinkább feltámadt, mi pedig egyre jobban dideregtünk a teljesen átázott öltözékünkben. Jobb kézre ott hullámozott a barna víz, amibe igencsak kockázatos dolog lett volna belegázolni, mert az alján elterülő, sűrű iszap csak arra várt, hogy elnyelje a próbálkozókat. Balra pedig a zizegő nád, ami magasabb volt annál, semhogy átláthassunk felette. Ha vaddisznó vagy farkas bújjik meg benne, az még hagyján. De a képzeletem a vadállatoknál sokkal veszélyesebb élőlényekkel, vérszomjas oroszokkal népesítette be a sűrűt, akik ott lapultak minden árnyékfolt mélyén, és csak a pillanatra vártak, amikor nekünk ugorhatnak. Azt hiszem, a többiek is erre gondoltak, bár hangosan egyikünk sem mondta ki.

Félórát haladtunk még, mire teljesen ránk sötétedett. Az előttem két-három lépéssel caplató Kareszt mindössze egy fekete foltnak láttam. A léptei ritmusára szedtem én is a lábam, amikor egyszer csak megtorpant előttem, olyan váratlanul, hogy beleütköztem.